

Wrocław, 26.04.2024 r.

dr hab. Izabella Gil, prof. UWr

Zakład Postępowania Cywilnego

Instytut Prawa Cywilnego WPAiE UWr

RECENZJA ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

mgr Szymona Śniadego

pt. „Interes prawny jako przesłanka powództwa”

- I. Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Szymona Śniadego pt. „*Interes prawny jako przesłanka powództwa*” – napisanej pod naukowym kierownictwem promotora – prof. dr hab. Sławomir Cieślaka z Katedry Postępowania Cywilnego I

Rozprawa doktorska mgr Szymona Śniadego pt. „*Interes prawny jako przesłanka powództwa*” stanowi pierwsze monograficzne opracowanie o charakterze kompleksowym, dotyczące przesłanki interesu prawnego jako podstawy dochodzenia roszczeń w ramach poszczególnych rodzajów powództw. W związku z tym już sam wybór tematu rozprawy ocenić należy jako interesujący i zasadny, nie tylko ze względu na konieczność rozstrzygnięcia wątpliwości natury doktrynalnej, ale także ze względu na brak takiego kompleksowego aktualnego opracowania w literaturze przedmiotu. Wprawdzie na temat interesu prawnego istnieją już opracowania, jednakże albo opracowania takie zostały opublikowane w innych realiach społeczno – gospodarczych albo miały jedynie charakter komentarzowy albo ograniczały się do analizy jedynie powództwa o ustalenie prawa lub stosunku prawnego. W literaturze ostatnie monograficzne opracowanie dotyczące interesu prawnego w postępowaniu cywilnym, autorstwa T. Rowińskiego, pochodzi z 1968 roku, a więc nie uwzględnia aktualnych uwarunkowań społecznych i ustrojowych.

Przedmiot analizy w ramach dysertacji stanowi zagadnienie dotyczące interesu prawnego w zaskarżeniu oraz zbędności wydania wyroku, a więc ustalenie tego, jaką rolę pełni interes prawny dla wytaczanego powództwa. Autor dysertacji analizuje czy interes prawny może stanowić przesłankę dopuszczalności powództwa w ogólności lub też w przypadku tylko

niektórych jego rodzajów, czy też przesłankę jego zasadności. W związku z tym niewątpliwie recenzowana dysertacja uzupełnia istniejącą lukę w literaturze przedmiotu w zakresie tematyki analizowanej przez Doktoranta.

1. Układ rozprawy doktorskiej oraz stosowane metody badawcze

Układ recenzowanej dysertacji jest prawidłowy. W pracy wykorzystano następujące źródła: teksty aktów prawnych, dorobek judykatury i doktryny prawniczej z zakresu prawa materialnego, jak i procesowego. Zastosowana została metoda formalno – dogmatyczna przepisów prawa krajowego oraz międzynarodowego, a także metoda analityczna zarówno w doniesieniu do stanowisk wyrażanych w orzecznictwie, jak i literaturze przedmiotu. Wykorzystana została także metoda historycznoprawna oraz prawno - porównawcza.

W pracy posłużono się również metodą aksjologicznego badania prawa, ale także skorzystano w pracach badawczych z metody ekonomicznej, ponieważ możliwość ujmowania interesu prawnego analizowano pod względem ekonomicznej efektywności procesu cywilnego oraz spełnienia podstawowych celów procesu cywilnego, mającego odpowiadać na potrzeby społeczne.

Praca została napisana w sposób bardzo przejrzysty, poprawny językowo, a jednocześnie przystępny, a więc mimo złożoności podejmowanych analiz dotyczących różnych rodzajów powództw i znaczenia interesu prawnego, to dla czytelnika nie stanowi większej bariery z zapoznanie się i zrozumienie wszystkich poruszanych w niej wątków oraz zagadnień.

Autor dysertacji stawia tezę, że interes prawny stanowi przesłankę dopuszczalności powództwa w ogólności. Doktorant w celu zweryfikowania tak postawionej hipotezy postawił następujące szczegółowe pytania badawcze: 1) czym w istocie jest interes prawny, 2) jaka jest relacja interesu prawnego do innych instytucji tworzących prawo do rzetelnego procesu cywilnego, 3) na czym polega rozróżnienie przesłanek merytorycznych uwzględnienia powództwa oraz przesłanek procesowych jego dopuszczalności w kontekście interesu prawnego, 4) w jakich przypadkach powód posiada lub nie posiada interesu prawnego w wytaczanym powództwie w zależności od jego rodzaju? Ponadto Doktorant, przedmiotem rozważań uczynił także zagadnienie możliwości traktowania interesu prawnego jako przesłanki dopuszczalności powództwa w zależności od jego rodzaju, a także zasadności ujmowania interesu prawnego jako warunku, którego brak winien skutkować oddaleniem powództwa.

Praca składa się ze wstępu, czterech rozdziałów (podzielonych na podpunkty, co zwiększa czytelność omawianych zagadnień w ramach danego rozdziału) i wniosków.

Na wstępie zostało podkreślone jakiego rodzaju kwestie i zagadnienia wymagają wyjaśnienia, aby zrozumieć specyfikę interesu prawnego jako przesłanki powództwa. Takie wskazanie zakresu obszaru analizy przepisów prawa pozwala czytelnikowi ustalić, jakie źródła prawa będą przedmiotem analiz w ramach opracowania, a jednocześnie na ustalenie zakresu obszaru badawczego Doktoranta.

2. Treść poszczególnych rozdziałów pracy

Rozdział I pracy doktorskiej pt. *„Pojęcie i ogólna charakterystyka interesu prawnego”* stanowi wprowadzenie do głównych wątków rozprawy poprzez omówienie w ramach zagadnień o charakterze ogólnym kluczowych pojęć, a mianowicie interesu prawnego.

W rozdziale tym zaprezentowano poglądy nauki i praktyki w kwestii znaczenia pojęcia interesu prawnego zarówno w instytucjach postępowania cywilnego, jak również w innych gałęziach prawa. Rozdział I pracy z jednej strony ma charakter wprowadzający, a jednocześnie systematyzujący siatkę pojęciową zastosowaną przez Doktoranta. Powyższe należy ocenić pozytywnie, ponieważ pojęcie interesu prawnego występuje również w innych dziedzinach prawa oraz w obcych systemach prawnych, dlatego przedmiotowa instytucja poddana została również analizie w ich kontekście. Ponadto zaprezentowana została rola interesu prawnego w dawnym ustawodawstwie polskim. Wyjaśniono także funkcję, jaką interes prawny pełni w instytucjach postępowania cywilnego z ograniczeniem do przypadków innych aniżeli jego rola w powództwie. Analiza funkcji, jaką pełni interes prawny pozwoliła Autorowi na sformułowanie definicji pojęcia interesu prawnego w postępowaniu cywilnym, stanowiąc punkt wyjścia do dalszych rozważań.

W dysertacji prawidłowo zostało dostrzeżone, że ustawodawca posługując się w przepisach Kodeksu postępowania cywilnego pojęciem interesu ma na względzie interes prawny, ponieważ wymieniony został m.in. interes społeczny (art. 7 k.p.c.), interes publiczny i prywatny (art. 9 k.p.c.), interes strony/uczestnika (art. 87 § 1 k.p.c., art. 520 § 2-3 k.p.c.), interes osób uprawnionych (art. 622-623 k.p.c.), interes osób znajdujących się pod opieką (art. 594 k.p.c.), interes pracownika lub ubezpieczonego (art. 469 k.p.c.) czy też interes społeczno-gospodarczy (art. 623 k.p.c.). Należy podzielić stanowisko Doktoranta, że zakresy pojęciowe tych kategorii interesów są zmienne, a nawet w niektórych przypadkach mogą się one ze sobą

pokrywać. Ponadto możliwe są też sytuacje i przypadki, gdy jeden z powyższych interesów będzie stanowił synonim pojęcia interesu prawnego. Jak dostrzeżono w dysertacji, interes prawny, poza przesłanką zasadności wniosków, stanowi również o uprawnieniu do wystąpienia z wnioskami o zabezpieczenie dowodu (art. 310-315 k.p.c.), o wyjawienie lub wydanie środka dowodowego (art. 479¹⁰⁶ i n. k.p.c.) oraz o wezwanie do udzielenia informacji (art. 479¹¹² i n. k.p.c.) w przypadkach, gdy wnioski te składane są przez uprawnionego przed wszczęciem zasadniczego postępowania w sprawie. Z kolei w przypadku postępowania nieprocesowego interes prawny decyduje zarówno o uprawnieniu do jego wszczęcia, jak i o generalnym uprawnieniu do wzięcia udziału w tym postępowaniu. Doktorant wskazuje, że interes prawny pełni funkcję przesłanki statuującej legitymację procesową także w przypadku niektórych postępowań mających swoje źródło w aktach pozakodeksowych (np. do złożenia wniosku o umorzenie zaginionego weksla, czeku, czy też dokumentu).

Doktorant zasadnie podkreśla, że interes prawny może stanowić przesłankę potrzebną do wszczęcia postępowania lub uczestniczenia w nim, dlatego przyznana została legitymacja procesowa podmiotom posiadającym interes prawny w przypadkach, w których występuje obiektywna potrzeba wszczęcia postępowania celem zapewnienia ochrony prawnej.

W dysertacji zwrócono uwagę na kwestię, wzbudzającą wiele kontrowersji, postrzegania interesu prawnego jako przesłanki dopuszczalności konkretnej czynności procesowej w postaci zaskarżenia. Należy zgodzić się z tezą postawioną przez Doktoranta, że interes prawny w zaskarżeniu istnieje w przypadku posiadania *gravamenu*, czyli pokrzywdzenia wydaną decyzją procesową. Stanowisko takie wyraził także Sąd Najwyższy, choć jednocześnie podkreślił, że pokrzywdzenie orzeczeniem jest przesłanką dopuszczalności środka zaskarżenia, chyba że interes publiczny wymaga merytorycznego rozpoznania tego środka.

W podsumowaniu rozdziału, Autor wyraził bardzo trafne stanowisko, że „*sam brak wymienienia interesu prawnego w przepisach dotyczących konkretnej instytucji procesu cywilnego nie oznacza, iż nie stanowi on przesłanki danej czynności*” (str. 54 dysertacji). Ponadto należy podzielić stanowisko, że ustawodawca nie wprowadził w żadnym przepisie wyrażnej sankcji, jaką powoduje brak interesu prawnego (str. 54 dysertacji).

Rozdział II pracy pt. „Znaczenie interesu prawnego w wytaczanym powództwie w kontekście prawa do rzetelnego procesu” zawiera omówienie pojęcia interesu prawnego w powództwie w kontekście prawa do rzetelnego procesu. Ponadto wyjaśniono, jaka jest relacja między interesem prawnym a prawem do sądu, funkcją i celem procesu, instytucją powództwa oczywiście bezzasadnego oraz legitymacją procesową.

W dysertacji zasadnie zostało podkreślone, że wymóg posiadania przez powoda interesu prawnego, jako obiektywnej potrzeby uzyskania ochrony prawnej, nie narusza prawa do sądu w przypadkach, w których ochronę tę można uzyskać innymi środkami. Należy podzielić stanowisko, że przyjęta w polskiej ustawie zasadniczej dwuinstancyjność postępowania pozwala na zminimalizowanie niebezpieczeństwa nieuzasadnionego rozszerzania przez sądy rozumienia interesu prawnego jako przeszkody do uzyskania ochrony prawnej (str. 67 dysertacji).

W ramach rozdziału II, zebrane zostały stanowiska wyrażane przez przedstawicieli doktryny, odnośnie do celów i funkcji postępowania cywilnego, które zgodnie uznają, że celem tego postępowania jest udzielenie ochrony prawnej po zbadaniu twierdzenia powoda o przysługującym mu roszczeniu. A zatem obiektywna potrzeba uzyskania ochrony prawnej (interes prawny, jak zdefiniowano w punkcie 1.4 pracy) powoduje, że konkretne postępowanie cywilne ma swój cel (nie jest bezcelowe), gdy udzielenie ochrony prawnej jednostce jest jej obiektywnie potrzebne. Zdaniem Doktoranta, owa obiektywna potrzeba uzyskania ochrony prawnej (interes prawny) powoduje, że konkretne postępowanie cywilne ma swój cel (nie jest bezcelowe), gdy udzielenie ochrony prawnej jednostce jest jej obiektywnie potrzebne.

Przedmiotowe analizy, przeprowadzone przez Doktoranta w dysertacji, brały w szczególności pod uwagę możliwość zakwalifikowania interesu prawnego jako przesłanki powództwa w kontekście zapewnienia prawa do sądu oraz wpływu, jaki uzależnienie udzielenia ochrony prawnej od posiadania interesu prawnego ma dla osiągnięcia celów postępowania cywilnego i realizacji funkcji procesu.

Interesującym aspektem było poruszenie kwestii i dokonanie oceny - czy prawo do sądu jest ograniczone w przypadku wykorzystywania go sprzecznie z dobrymi obyczajami, poprzez jego nadużywanie. W kwestii tej Doktorant zwraca uwagę, że nadal brak jest

jednoznacznych sankcji procesowych za wszczęcie postępowania sprzecznego z dobrymi obyczajami.

Nowatorskie, w związku z poruszaną w pracy tematyką, jest zagadnienie powództwa oczywiście bezzasadnego. Według Doktoranta, brak interesu prawnego może zatem powodować, iż powództwo jest oczywiście bezzasadne jedynie w przypadku uznania go za przesłankę merytoryczną powództwa. Doktorant jednocześnie zastrzega, iż *„możliwe byłoby to jedynie w przypadku, w którym brak ten widoczny byłby już na etapie wniesienia pozwu, bez wdania się w spór przez pozwanego”* (str. 86 dysertacji).

Natomiast za zbyt pobieżne i wyrażone bez dokładnej analizy należy uznać stanowisko Doktoranta, że interes prawny oraz legitymacja procesowa mogą się ze sobą pokrywać oraz stwierdzenie, że interes prawny, w niektórych sytuacjach może stanowić źródło legitymacji procesowej. Niezrozumiałe jest także stanowisko, że *„W konsekwencji brak legitymacji procesowej oraz brak interesu prawnego mogą wywoływać odmienne skutki i reakcje organu procesowego.”* (str. 90 dysertacji). Dopuszczalne, a nawet konieczne jest w aspekcie rozwoju nauki wyrażanie nawet kontrowersyjnych poglądów, lecz powinny być wówczas uargumentowane. Nie można zatem podzielić stanowiska Doktoranta, że legitymacja procesowa pokrywa się z interesem prawnym, który raczej należałoby traktować jako samodzielną przesłankę warunkującą uwzględnienie powództwa.

Natomiast należy podzielić stanowisko, że podstawą rzetelnego procesu cywilnego jest założenie, iż powód wytaczając powództwo robi to w celu uzyskania potrzebnej ochrony prawnej, a żądane rozstrzygnięcie sądowe jest mu potrzebne. W konsekwencji uzależnienie dopuszczalności rozpoznania sprawy od interesu prawnego w powództwie, nie wpłynie negatywnie na przysługujące jednostkom prawo do sądu (str. 91 dysertacji).

Wnioski wyprowadzone przez Doktoranta, aczkolwiek mogą wzbudzać kontrowersje, ale wskazują na umiejętność samodzielnej i logicznej analizy przepisów prawa, tak istotną w pracy naukowej i dydaktycznej. Analiza przeprowadzona w pracy jednoznacznie potwierdza wniosek odnośnie samodzielności i oryginalności dysertacji, a ponadto jej istotnych walorów dla wykładni przepisów prawa, które mogą być pomocne w praktyce orzeczniczej.

Rozdział III rozprawy doktorskiej pt. *„Miejsce interesu prawnego wśród przesłanek powództwa”* stanowi bardzo istotną część opracowania, ponieważ zawiera bardzo wnikliwą, a jednocześnie interesującą analizę dla tematyki rozprawy. W rozdziale tym przeprowadzona

została bowiem analiza roli, jaką interes prawny pełni dla wytaczanego powództwa, w tym dokonano oceny grup czynników decydujących o możliwości merytorycznego rozpoznania sprawy cywilnej oraz mających wpływ na udzielenie ochrony prawnej wskutek uwzględnienia wytoczonego powództwa. Doktorant rozważał znaczenie interesu prawnego w powództwie w kontekście możliwości jego uznania za warunek, od którego spełnienia uzależnione jest udzielenie powodowi żądanej przez niego ochrony prawnej.

W ramach rozdziału III przedstawiono dotychczasowe poglądy (wyrażane zarówno w doktrynie, jak i judykaturze) na temat interesu prawnego jako ogólnej przesłanki uzyskania ochrony prawnej. Należy docenić zestawienie tych poglądów oraz wskazanie ich odmienności. W pracy zasadnie zostało dostrzeżone, że w żadnym z przepisów nie wskazano interesu prawnego, jako ogólnej przesłanki uzyskania ochrony prawnej. Z powyższych względów powstały rozbieżności w poglądach doktryny na temat znaczenia, jakie ma interes prawny dla możliwości udzielenia powodowi ochrony prawnej zarówno w ogólności, ale również w odniesieniu do poszczególnych rodzajów wytaczanych powództw.

Doktorant, omawiając stanowiska dotyczące przesłanek procesowych powództwa oraz przesłanek zasadności powództwa w kontekście możliwości i zasadności umiejscowienia wśród nich interesu prawnego, nie opowiedział się jednoznacznie na temat zasadności poglądu z zakwalifikowaniem interesu prawnego do grupy przesłanek procesowych a nie materialnoprawnych. Wprawdzie Doktorant wskazuje na konsekwencje ujmowania interesu prawnego w powództwie jako przesłanki procesowej, tj. odrzucenie pozwu w przypadku nieposiadania go przez powoda interesu prawnego już w momencie wniesienia pozwu, jednakże nie jest jednoznaczne czy takie stanowisko aprobuje. Doktorant dostrzega, że żaden z powołanych przepisów nie wskazuje, że pozew może być odrzucony z uwagi na brak interesu prawnego, co dla niektórych autorów uniemożliwia klasyfikację interesu prawnego jako przesłanki procesowej i przyczyny odrzucenia pozwu. Należy zwrócić uwagę, iż Kodeks postępowania cywilnego wśród przyczyn umorzenia postępowania ogólnie wymienia wypadki niedopuszczalności lub zbędności wyrokowania (art. 355 k.p.c.), a odrzucenie pozwu następuje w przypadkach: braku dopuszczalności drogi sądowej (z wyjątkami określonymi w art. 1991 k.p.c. oraz art. 464 k.p.c.), zawisłości sprawy o to samo roszczenie między tymi samymi stronami, powagi rzeczy osądzonej, braku zdolności sądowej stron, braku zdolności procesowej powoda (przy braku działania za niego przedstawiciela ustawowego), uniemożliwiających działanie braków w organie jednostki organizacyjnej

powoda, braku jurysdykcji krajowej (z tym zastrzeżeniem, że sąd nie może uznać, że brak jest jurysdykcji krajowej, jeżeli jej podstawy powstały w toku postępowania – art. 1097 § 2 k.p.c.), immunitetu sądowego pozwanego, zapisu na sąd polubowny oraz niezłożenia kaucji aktorycznej. Doktorant powołuje także poglądy, że wskazane w wyżej wymienionych przepisach przyczyny odrzucenia pozwu tworzą katalog zamknięty, co zdawać by się mogło powinno stanowić przesądający argument za wykluczeniem innych przyczyn mogących doprowadzić do procesowej reakcji sądu w postaci postanowienia odrzucającego pozew. Doktorant jednakże zaprezentował także odmienne poglądy, dopuszczające odrzucenie pozwu w przypadku braku legitymacji procesowej, immunitetu państwa obcego i parlamentarnego, w przypadkach sprzeczności wytoczenia powództwa z dobrymi obyczajami (art. 3 k.p.c.), w tym jako postaci nadużycia prawa procesowego (art. 4¹ k.p.c.), czy też w sytuacji pierwotnego braku przesłanki procesowej *sensu largo* oraz w przypadku braku interesu prawnego w szczególności w zakresie powództwa o ustalenie. Doktorant, po przedstawieniu stanowisk wyrażanych w literaturze oraz orzecznictwie, dochodzi do wniosku, że *„pozew podlega odrzuceniu we wszystkich przypadkach, w których zachodzi niedopuszczalność merytorycznego zbadania sprawy przez sąd, wynikająca z pierwotnie istniejącej przeszkody procesowej. Dotyczy to również przypadków niewymienionych wprost w art. 199 § 1 k.p.c. W takich wypadkach podstawą takiego orzeczenia powinien być art. 199 § 1 k.p.c. stosowany wprost lub zastosowany per analogiam. W konsekwencji analogiczne zastosowanie mają również art. 202 k.p.c. i art. 379 k.p.c. przewidujące, iż przyczyny te podlegają badaniu przez sąd z urzędu w każdym stanie sprawy i jednocześnie powodują nieważność postępowania. W konsekwencji należy stwierdzić, iż brak wymienienia interesu prawnego w art. 199 k.p.c. nie wyklucza traktowania jego braku jako przyczyny odrzucenia pozwu.”* (str. 122 dysertacji). Stanowisko powyższe wymagałoby bardziej pogłębionej analizy poprzez odniesienie się do poszczególnego rodzaju powództw i ich specyfiki (co częściowo realizuje w rozdziale IV dysertacji), pominięto bowiem powództwo o wyłączenie z masy upadłości (na podstawie art. 74 ustawy Prawo upadłościowe). Przy czym Autor dysertacji w pewnym sensie sam dostrzega taką potrzebę skoro twierdzi, że *„Przy przyjęciu zaproponowanego rozumienia interesu prawnego w rozdziale II pracy (zob. pkt 2.2. pracy) jako oderwanego od kwestii zasadności powództwa, brak interesu prawnego rozpatrywać można byłoby w przypadku niektórych powództw w oderwaniu od badania zasadności roszczenia procesowego.”* (str. 160 dysertacji).

Wątpliwości co do ostatecznego stanowiska Doktoranta pojawiają się w związku ze stwierdzeniem, że o tym czy powództwo jest zasadne, czy też niezasadne decydują nie normy prawa procesowego, a prawo materialne (str. 143 dysertacji). Ponadto Doktorant wskazuje, że „*Uznanie interesu prawnego w powództwie za warunek jego uwzględnienia powoduje w konsekwencji jego braku wydanie wyroku, którym sąd oddali powództwo obejmujące zgłoszone roszczenie procesowe powoda. Przy przyjęciu powyższego założenia sąd, stosownie do treści art. 316 k.p.c., bada interes prawny w powództwie na chwilę zamknięcia rozprawy. Nieposiadanie interesu prawnego przy wytoczeniu powództwa lub też przejściowa jego utrata nie miałyby więc żadnego znaczenia dla treści rozstrzygnięcia. Dla możliwości uzyskania wyroku uwzględniającego powództwo ważne byłoby jedynie posiadanie tego interesu w chwili zamknięcia rozprawy (art. 316 § 1 k.p.c.).*” (str.151 dysertacji). W dysertacji nie zostało wyjaśnione czy, a jeśli tak, to w jaki sposób brak interesu prawnego może być konwalidowany.

Rozdział IV pracy pt. „*Interes prawny w poszczególnych rodzajach powództwa*” zawiera analizę znaczenia interesu prawnego w przypadku poszczególnych rodzajów powództw (tj. powództwa o świadczenie (zasądzenie), o ustalenie stosunku prawnego lub prawa oraz powództwa o ukształtowanie stosunku prawnego lub prawa). W ramach tego rozdziału Autor opracowania przeprowadził analizę przypadków powództw, w których doktryna i orzecznictwo wypowiadały się o posiadaniu lub w których kwestionowane posiadanie interesu prawnego przez podmiot inicjujący danego rodzaju postępowanie cywilne.

Analizę rozpoczęto od interesu prawnego w przypadku powództwa o ustalenie przez sąd istnienia lub nieistnienia stosunku prawnego lub prawa, z jakim powód może wystąpić, stosownie do treści dyspozycji przepisu art. 189 k.p.c., jeżeli ma w tym interes prawny. Jak zasadnie zostało dostrzeżone przez Doktoranta „*O interesie prawnym w przypadku powództwa z art. 189 k.p.c. można mówić, gdy istnieje niepewność stanu prawnego lub prawa i to niezależnie od przyczyny tej niepewności. Co istotne, ta niepewność musi mieć charakter obiektywny, a więc nie może jedynie wynikać z subiektywnej oceny powoda*” Przy czym „*Obiektywność potrzeby uzyskania ochrony prawnej nie powinna jednak być utożsamiana z merytoryczną zasadnością powództwa o ustalenie.*” (str. 165 dysertacji).

Należy zgodzić się ze stanowiskiem, że w oddaleniu powództwa o ustalenie z uwagi na brak interesu prawnego, pozostawia „niezałatwioną kwestię istnienia normy prawnej”,

bowiem sąd wydając wyrok oddalający powództwo z powodu braku interesu prawnego w ogóle nie dokonuje oceny prawdziwości twierdzeń powoda o przysługującym mu roszczeniu. Przeprowadzone przez Doktoranta analizy doprowadziły do wniosku, iż interes prawny w powództwie o ustalenie należy kwalifikować jako przesłankę procesową, której brak uniemożliwia wydanie wyroku (str. 176 dysertacji).

W dalszej części Doktorant dokonał oceny specyfiki powództwa o świadczenie, zasadnie dostrzegając, że uważane jest za odmianę powództwa o ustalenie (ustalenie zwykłe) i nazywane powództwem o ustalenie zasądzające. Niemniej podobieństwo między oboma rodzajami powództwa polega na tym, że sąd wydając wyrok zasądzający dane świadczenie, podobnie jak w przypadku rozstrzygnięcia w przypadku powództwa o ustalenie zwykłe, wydaje orzeczenie deklaratoryjne. Po analizie regulacji prawnych oraz stanowisk wyrażanych w doktrynie oraz judykaturze, Doktorant dochodzi do wniosku, że *„interes prawny w powództwie o świadczenie należy uznać za przesłankę procesową, choć istnienie tego interesu należy ujmować szeroko uznając, że interes prawny w powództwie o zasądzenie istnieje, gdy potencjalne uwzględnienie powództwa doprowadzi do poprawy sytuacji prawnej powoda. W konsekwencji powód nie posiada interesu prawnego w powództwie o świadczenie jedynie w przypadkach, gdy nawet wyrok uwzględniający jego żądanie do poprawy sytuacji prawnej powoda nie doprowadzi.”* (str. 214 dysertacji).

Następnie dokonano analizy interesu prawnego w przypadku powództwa o ukształtowanie, które w przeciwieństwie do powództw o świadczenie oraz o ustalenie, nie służy autorytatywnemu ustaleniu stosunku prawnego, lecz oddziaływaniu na istniejący stosunek prawny w drodze wydania przez sąd wyroku o charakterze konstytutywnym. Doktorant wyraził stanowisko, że z uwagi na to, że w przypadku uwzględnienia powództwa o ukształtowanie dochodzi do poprawy sytuacji prawnej w związku z żadaną modyfikacją stosunku prawnego. W związku z tym *„powód zawsze posiada interes prawny w tego rodzaju powództwach, a co za tym idzie potrzeba uzyskania orzeczenia prawnokształtującego nie ma wpływu na możliwość uwzględnienia takiego powództwa przez sąd”* (str. 220 dysertacji).

Analiza przeprowadzona w rozdziale IV dysertacji pozwoliła na wyrażenie przez Doktoranta stanowiska, że *„Sąd stwierdzając brak interesu prawnego w powództwie o ustalenie nie dokonuje badania przedmiotu procesu i nie wypowiada się o nim. Powyższe przemawia za uznaniem tego interesu jako przesłanki procesowej tego powództwa i w*

przypadku jej braku - odrzuceniem pozwu (art. 199 § 1 k.p.c. stosowny per analogiam) lub umorzeniem postępowania (art. 355 k.p.c.)."(str. 221 dysertacji).

W ujęciu proponowanym przez Doktoranta „*powód nie posiadałby interesu prawnego jedynie w przypadkach, w których nawet przy założeniu, że jego twierdzenie o istnieniu roszczenia materialnego jest prawdziwe, uzyskanie wyroku uwzględniającego powództwo nie poprawiałoby sytuacji prawnej powoda. W takich wypadkach należałoby uznać, iż badanie zgłoszonego roszczenia procesowego i wydanie wyroku jest w istocie zbędne, gdyż nawet wydanie wyroku uwzględniającego żądanie powoda nie poprawi jego sytuacji prawnej.*” (str. 209 Dysertacji). Powyższy wniosek skłonił Doktoranta do przeprowadzenia analizy przypadków posiadania tytułu egzekucyjnego obejmującego dochodzone świadczenie, a także możliwości prowadzenia egzekucji na rzecz lub przeciwko podmiotowi niewymienionemu w tytule egzekucyjnym na podstawie konstytucyjnej klauzuli wykonalności lub bez takiej klauzuli (4.3.2.6. dysertacji).

We wnioskach Doktorant zamieścił podsumowanie wniosków zawartych w poszczególnych rozdziałach pracy, aby wyprowadzić zasadniczą konkluzję, że „*Na rozumienie interesu prawnego w powództwie wpływ ma jedno z zasadniczych praw człowieka, czyli prawo do sądu. Zapewnia ono jednostkom możliwość ochrony ich praw przed sądem, a także sprawiedliwe i rzetelne rozpoznanie sprawy.*” (str. 224 dysertacji). Wniosek taki potwierdza umiejętność dostrzegania zasadniczych funkcji procesu cywilnego, ogólną wiedzę teoretyczną z zakresu postępowania cywilnego, a przede wszystkim umiejętność samodzielnego prowadzenia badań i analiz o charakterze naukowym.

Samodzielność i oryginalność stawianych przez Doktoranta tez potwierdza wyrażone w dysertacji wnioski, że interesu prawny w powództwie należy uznać za przesłankę procesową, której brak skutkować powinien odrzuceniem pozwu w przypadku jego istnienia już w chwili wytaczania powództwa, lub umorzeniem postępowania, jeżeli posiadanie interesu prawnego odpadnie na późniejszym etapie postępowania cywilnego.

Reasumując, wszystkie istotne kwestie, jakim poświęcona jest rozprawa doktorska znalazły swoje odzwierciedlenie w zakończeniu pracy, a zawarte tam konkluzje zostały poparte rzeczową i przemyślaną argumentacją w całej pracy.

II. Wnioski

Podsumowując, uznać należy, że w recenzowanej rozprawie doktorskiej, napisanej przez mgr Szymona Śniadego pt. „*Interes prawny jako przesłanka powództwa*”, wszystkie kwestie dotyczące tematu zostały przedstawione w sposób kompleksowy, a jednocześnie pogłębiony. Należy niewątpliwie docenić trud, jaki wiązał się z dokonaniem takiego kompleksowego omówienia znaczenia interesu prawnego, gdyż wymagało to od Autora umiejętności połączenia różnych aspektów zarówno materialnoprawnych, jak i procesowych.

Autor dysertacji prawidłowo dokonał interpretacji przepisów regulujących analizowaną w pracy problematykę, co znalazło odzwierciedlenie w formułowaniu wniosków częściowych oraz wniosków końcowych. Kompleksowa analiza spowodowała jednak, co było nieuniknione, że niektóre zagadnienia opisywane w dysertacji (np. problematyka legitymacji procesowej oraz rozumienia stron postępowania cywilnego) nie zostały dogłębnie przedstawione, bądź nie uwzględniono wszystkich stanowisk wyrażanych w najnowszej literaturze (np. zawartych w opracowaniu pod. red. E. Marszałkowskiej – Krześ, MERITUM. Postępowanie cywilne. Część I, Postępowanie rozpoznawcze i zabezpieczające, Warszawa 2021, czy pod red. Ł. Błaszczaka, Dowody w postępowaniu cywilnym. System Postępowania Cywilnego, Warszawa 2021).

Opracowanie jest napisane bardzo poprawną polszczyzną, jedynie sporadycznie można spotkać drobne błędy interpunkcyjne, bądź stylistyczne. Wskazane drobne niedoskonałości językowe z pewnością zostaną wyeliminowane na etapie prac redakcyjnych przed publikacją opracowania w jednym z wysoko punktowanych wydawnictw, albowiem praca niewątpliwie powinna zostać opublikowana z uwagi na bardzo wysoki poziom merytorycznych zawartych w niej rozważań i analiz.

Poczynione zastrzeżenia w sporządzonej recenzji nie wpływają w negatywny sposób na niewątpliwie bardzo pozytywną ocenę wartości merytorycznej dysertacji, lecz wynikają ze złożoności, a przede wszystkim specyfiki omawianej regulacji prawnej w dysertacji. Układ pracy prawidłowy, co przy różnych aspektach objętych zakresem przedmiotowym opracowania nie było łatwym do przedstawienia. Na podkreślenie zasługuje umiejętne wykorzystywanie przez Doktoranta literatury, judykatury, jak też porównywanie regulacji prawnych krajowych i międzynarodowych do konstruowania własnych przemyśleń i formułowania wniosków *de lege ferenda*.

Wnioski, jakie wyprowadza Doktorant, na podstawie wnikliwej, rzeczowej oraz wszechstronnej analizy zawartej w dysertacji, zasługują na aprobatę, choć w niektórych kwestiach mogą zostać uznane za dyskusyjne, ale to przyczynia się do rozwoju naukowego dyscypliny prawa cywilnego, w tym zwłaszcza postępowania cywilnego.

Recenzowana praca doktorska stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, co pozwala na stwierdzenie, że Doktorant posiada zarówno ogólną wiedzę teoretyczną z zakresu postępowania cywilnego, ale także prawa cywilnego materialnego.

W związku z powyższym stwierdzić należy, iż rozprawa doktorska napisana przez mgr Szymona Śniadego pt. *„Interes prawny jako przesłanka powództwa”* – pod naukowym kierownictwem promotora prof. dr hab. Sławomira Cieślaka, zawiera oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, prezentuje ogólną wiedzę teoretyczną kandydata w dyscyplinie oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej, a więc **może stanowić podstawę do dopuszczenia do publicznej obrony i nadania stopnia naukowego doktora nauk społecznych w dyscyplinie nauki prawne, bowiem spełnia warunki określone w art. 187 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 742 z późn. zm.).**

Jednocześnie wnioskuję o wyróżnienie pracy z uwagi na bardzo wysoki poziom merytoryczny recenzowanej rozprawy doktorskiej.

dr hab. Izabella Gil prof. UWr

